

centimetrov, teklo bi uže blizo 100 kub. metrov manj vode.

V kaki razmeri stoji tedaj velikansko delo z doseženim rezultatom? Kam bi prišli z velikanskim izkopanjem?

In ni li vrh tega s tako stavbo občutljivo poškodovana vsestransko pripoznana lepota deželnega glavnega mesta kranjske dežele, ni li v nevarnosti razvitek mesta, ki se širi proti obema kolodvoroma, tedaj proti severu?

V družih mestih so odstranili z velikimi žrtvami staro obzidje in vse zapreke, ki branijo mestu se širiti; pri nas pa bi na novo skopali pravilen jarek (okop), ki bi hujši kot ozidje zaviral vsak razvitek, skopali s tako velikimi stroški?

Kar se tiče konečno stroškov, mi bode sl. odbor za obdelovanje pač odpustil, ako jih s številkami ne izračunim, ker sem jasno dokazal, da je tako delo neizpeljivo. Ko bi pa vendar želeli tak račun, rad vstrem vsacemu pozivu.

Da se pa vsaj površno pregleda to predrago delo, dovoljujem si samo navesti imenoma one objekte, ki bi se morali zidati pri kanalu.

Razun odkuša mlina na Viču bile bi potrebne sledeče stvari:

1) Zatvornice in truga za pesek pri jezu v Kozarjah,

2) 14 mostov čez poti po 4 metre širokih,

3) 2 mostova čez cesto po 6 metrov široka,

4) 1 most čez cesto po 8 metrov širok,

5) 4 mostovi čez cesto po 10 metrov široki,

6) 1 železniški most, 20 metrov širok,

7) prerov pod Rudolfovim kolodvorom, 50 metrov dolg,

8) jez z zatvornicami na Viču,

9) navaden jez z višino pada 7,5,

10) sifon za Glinšico.

Skupaj tedaj 27 večidel velikih, gledé dela in vzdrževanja zeló dragih objektov.

Uže naštevanje teh objektov v družbi s premaknjeno zemljo zbudi v nas slutnjo, koliko stroškov bi požrl kanal, ki bi samo 29 kub. metrov vode odvaževal, t. j. Malemu grabnu nekaj bremena odvezel.

S povešanjem profila ali s povešanjem pada, tedaj tudi pri poglubočenju struge bi rastli stroški blizo v kvadratičnem razmerju; zato izrečem, da je izvršitev tega objekta nepraktična in neizpeljiva.

Stavbeni program.

Po dokončanem popisovanju potrebnih del nastane samo od sebe vprašanje, v kakem redu naj bi se te stavbe izvršile?

Ako hočemo na vprašanje stvarno in nameravanemu cilju primerno odgovoriti, moramo najprej premisliti, na kak način se bode postopalo pri delu posameznih stavb, kak učinek bodo te imele in kake spremembe se bodo po dokončanem delu vršile pri gospodarstvenih razmerah na močvirji?

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

Predno se lotim tega, kar se mi kot pravega parlamentarizma preverjenemu pristašu, kateremu so njegove oblike več ko morda kratkočasne ali dolgočasne izmišljave, prava in resna naloga proračunske razprave

zdi, — predno se podam v nadrobnejo preiskavo naših gospodarskih razmer in njihovega kazalca — državnega proračuna, moram pač, kakor uže marsikdaj, spustiti se v nekatere reči, ki so jih navedli gospodje predgovorniki moji, da bi s svojim molčanjem vsaj na videz ne pritrdil onemu, kar je čisto napačnega in popolnem grozovitega govorilo se.

Prvi izmed govornikov, poslanec vélikega posestva štajarskega, si je po nekaterih spisih pridobil imé modroslovskega duhá in svoj govor pričel izrečno z naznanilom, da bo globoko pogledal v stanje cesarstva. Toraj je bilo pač dovoljeno, po taki napovedi iz takih ust pričakovati — če prav s strankarskega stališča motenega, pa vendar tehtnega govora.

Mislím, da dam le občnemu vtisu besede, če rečem, da smo bili v tem pričakovanju do dobrega goljufani. (Odobranje na desni, „oho!“ na levi.) Če globoko pregledovanje modroslovnih duhov ne more nič istinitejšega, nič bolj prepričevalnega zoper sedanjo vlado in njenega načelnika na dan spraviti, nego je bilo v tem govoru, je delovanje ministerstva bolj opravičeno, stanje cesarstva povoljnejše in pomirljiveje, kakor pa bi si bil upal sam misliti. (Veselost na desni.) Kajti kaj li je ta govornik svojim razlogom pred dvema leti, ki jih je sklenil z vsklikom „Uboga Avstrija!“ — danes novega pridala? Kakor je videti, se za gospodarski razvoj on ne briga; saj ga ni omenil z besedico, zá-nj se menda zadnji dve leti v Avstriji ni nič pripetilo, ko ena velika, obžalovanja vredna, razkačilna dogodba, namreč ubogi občini nekega dunajskega predmestja dano dovoljenje, da sme v privatni, po privatnih doneskih vzdrževani šoli svojim otrokom pripomóci, da jim poduk v nemškem jeziku ne bo več tako težak. (Dobro! na desni.) Kajti, gospóda, s tem jezikom bodo ti učenci in delavci postali nemci, če bodo le na Dunaji ostali in se tu naselili, in brez te šole bodo ostali Čehi, če se vrnejo v domovino svojo. Vsa ta reč je toraj prepričlega pomena in dalo bi se dvomiti o potrebi te šole; toda najprvotnejši pojim o pravici in svobodi govori za to, da se, brž ko so spolnjeni postavni pogoji, to dovoljenje v pravni državi dati mora (dobro! na desni), in tako daleč je prišlo s prelaganjem vsakega pravnega čutja pri naši opoziciji, da ga ni enega gospoda na levi, ki bi bil nepristranske misli, da bi sprevidel in priznal, da je s to česko privatno šolo ravno tako, kakor z nemškim „šulferajnom“, katerega kar na vsa usta hvalite. (Pripoznanje na desni, oporekanje na levi.)

Kako žalostna je videti ta pomanjkljivost vzvišenosti mišljenja v primeri z osnovo poljske ljudske šole v Batinjolah pri Parizu po 1831. letu! Tam je bila ne bornim, koristnim, z vsem zadovoljnim delavnim prebivalcem, ampak otrokom vojakov uporne armade, ki so nekaj morali biti vzdrževani po državi, ki so Francoski napravljali velike zadrege in homatije z drugimi vladami, taka šola dovoljena in dohajali so ji tudi francoski doneski, pa ni bilo ne enega Francoza, ki bi bil tako tesnosrčen, da bi bil takrat govoril o kaki krivici ali nevarnosti. (Dobro! na desni.) Še manj pa je bilo najti Francoza ali celó modroslovnega duhá (veselost na desni), ki bi bil v taki malenkostni reči patetične besede tako neverjetno zlorabil, kakor se je to tu zgodilo, da bi bil o napadu na nemštvo in o vbodu v srce cesarstva govoril. (Dobro! na desni.) In pri tem se je govornik kazal čisto navdušenega ter pel hvalno pesem pomenljivi složnosti, ki je na Dunaji v uporih zoper to privatno šolo. Gospóda moja! Bodite vsaj popolnem odkritosrčni in pripoznajte vendar, kako se tako mnenje dela, s kakimi pripomočki se ljudje begajo in gonijo, in kako je marsikateri, ki včeraj o tem ni nič vedel, ki danes tega nič ne razumi in bo jutri vse pozabil, do-

biti med moralično zavzetimi, med oporekajočimi. (Veselosť na desni.) Zagotoviti vas smem, da vem iz osebnih skušenj, kako so v dveh ali treh rodovinah ženske razkačeno govorile o tej šoli in na moje začudeno vprašanje, kaj li jih bôde to, če s svojim denarjem napravijo privatne šole, pokazalo se je, da so ženskam povsod pravili, da je to javna šola, ki se ima vzdržavati iz občinskih doneskov (veselosť na desni), in gospodje soprogi so sedeli zraven s poobešenimi očmi, ko sem jaz spravil na dan resnico. (Živahna veselost in priznanje na desni.) Brž ko je bilo to znano, razsodilo je nježno in živahno žensko pravno čutje, da zoper to ne more biti nobenega ugovora. (Dobro! na desni.)

Prav v soglasji s svojim tu izkazanim mišljenjem je govornik govoril o pravicah in prostostih, katerih se dotikajo, katere se ne branijo, ne pa o pravu in svobodi. Ne vem, je li primerljivej ali namen, da je list, ki je včeraj pel hvalo temu govoru, to danes popravil in namestu „pravo in svobodo“ rekel: „pravice in svobodnosti“. Jaz pa sem stal pri govorniku, sem slišal in tudi v stenografičnih zapisnikih je tako tiskano. Pravice in svobodnosti so pa srednjeveško nasprotje današnji pravici in svobodi. To so privilegije, to so posebne izključne prednosti proti brezpravnosti in nesvobodnosti služnih, hlapcev in podložnih, kar je dalo onim prednostim še posebne zabele. In te pravice in svobodnosti zahteva poslanec vitez Carneri, te pravice in svobodnosti zahteva za osem milijonov nemcev nasproti brezpravnosti in nesvobodnosti 14 milijonov onih, ki niso nemci! (Dobro! na desni.) Kajti če to razlaganje besed ne bi bilo pravo, kaj li naj pomeni do gnjusa oguljeni rek: „Avstrija, da more živeti, mora biti nemška?“ Kaj li bote počeli s 14 milijoni onih, ki niso nemci? (Veselosť na desni.) Danes, pod to vlado, katero vsak dan in vsako uro preklinjate in zasmehujete, pod to vlado imate vi najmanj tri četrti vseh viših in veljavnih služeb in zato, akoravno v državnem zboru nimate večine, imate vendar pravo vodstvo, imate duševno premoč, katero mi vendar pripoznamo in kateri se ne upiramo. Vi imate dobrote jezika v osrednih uradih, pri dvoru, v državnem zboru in v armadi. Vi imate večo davkovsko moč. Vse prednosti imate vi, katere se le misliti dajo. Kaj li hočete še več? Mar res mislite, da bi pod kako drugo vlado mogli izvrševati strmoglavi projekt, da bi 14 milijonov ljudi, ki niso nemci, ki so zdaj pa prišli do polne zavesti svojih pravic in svoje narodnosti, siloma raznarodovali, kar se o drugih, veliko ugodnejših razmerah v preteklem stoletju, ko so manjši narodi še spali, še velikemu vladarju ni posrečilo?

Poslanec vitez Carneri si je dovolil, davno umrle kneze navesti z njihovimi besedami. No, jaz se bom podal za njim in kakor je on navedel pogovor med Přemyslom Otokarjem in grofom Taaffejem (veselosť na desni), si mislim jaz, da bi veliki poznavalec ljudi Josip II., ako bi se hotel pečati s poslancem vitezom Carnerijem (veselosť na desni), njemu rekel: „Sin Verone, zelo predrzen si, kajti ti hočeš pod oblastjo ustave, ki zagotavlja pravico vsem narodnostim, dognati to, kar se je meni ob vsi moči samovlade ponesrečilo (dobro! na desni), namreč večino prebivalstva ponemčiti. Iz „Bartolomeo Carneri“ si mogel narediti Pragermana (veselosť na desni), to je bila tvoja reč in naravno je, da se oseba, posamezna oseba pridruži svoji soseščini in se v tej vtopi. Toda večino prebivalcev, 14 milijonov ne moreš prestrojiti v Pragermane.“

Tako bi govoril iz Elizija veliki cesar z manj velikim poslancem vit. Carnerijem. (Živahna veselost.) Po takih šušmarijah, ki so ali zelo dražljive ali razžaljive, ali pa se ne smejo jemati za resnobne, po takih šuš-

marijah preide govornik na hvalo samega sebe in pravi, da opozicija imponira po svoji visoki nravni resnobi. Ali za božjo voljo, gospóda, naj to drugi rekó, ne recite pa tega vi sami. (Veselosť na desni.) So prednosti in čednosti, katerih človek sam na sebi nikakor ne more hvaliti, opaziti, čutiti in konstatirati. To se mi zdi ravno tako, kakor če bi mlado dekle reklo o sebi: „Jaz imponiram po čistem nravnem vedenju in nedolžnosti.“ (Živahna veselost.) O takem dekletu bi se nič dobrega ne mislilo. (Veselosť na desni.)

(Dalje prihodnjič.)

Spomini

na veliko slavjansko romanje v Rim leta 1881.

Spisuje Jos. Levičnik.

(Dalje.)

Rim šteje, kakor se sploh misli, okoli 400 cerkva. Njihovo število se dandanes natančno ne dá določiti, ker jih je več sedanja italijanska vlada vgrabila, spremenila jih v državna poslopja, ter jih rabi, žali! za svoje svetovne namene. Vendar se sme število cerkva še vedno šteti tako veliko, kakor ima leto dni. In kar je prelepa navada: vsak dan skoz celo leto je v eni cerkvi od jutra do mraka presveto Rešnje Telo izpostavljeno v javno češčenje. Za to pobožnost je bila cerkev, v kateri se nahajamo v duhu, ravno ta dan (3. julija) določena in tako smo mogli počastiti tudi mi v njej sv. altarni zakrament. Ljudstva je bilo mnogo navzočega, ki se je spodbudno obnašalo; osvečava cerkve je bila bogata, za kar Italijani sploh prav nenavadno veliko potrošijo. Tega so se č. gg. bralci lahko prepričali uže pri popisu bazilike sv. Klemenca.

Memogredé naj povem, da sem bil prišel nekega dne (ravno katerega, mi je ušlo iz spomina) uže pozno proti večeru memo neke cerkve, kamor je ljudstvo v velikih trumah vrelo. Ne vem, ali se je ravno obhajal god cerkvenega patrona, ali pa se je vršila kaka druga nenavadna slovesnost; toliko pa se spominjam, da je bila cerkev prelepo okinčana, prižganih luč po njej pa je bilo toliko, da je kar žarela v osvečavskem plamenu. Prav žal mi je bilo, da nisem mogel navzoč ostati do sklepa tiste večerne pobožnosti; mudilo se mi je namreč na prenočišče.

Toliko naj se povrnem še enkrat k popisu cerkve „St. Maria in Cosmedin“ nazaj, da omenim, kako vse okoliščine kažejo na to, da se je tudi ona morala vzdigniti iz razvalin kakega nekdanjega paganskega svetišča. V lopi, ki je prizidana cerkvi na sprednji strani, videli smo v kotu pri levi roki k steni prislono težko skalo v obliki mlinskega kamna, ki pa kaže prav za prav velikanski obraz z vdolbljenimi očmi, lici, nosom; v sredi pa je luknja, katera predstavlja zijajoča usta. Gospod P. Benedičič povedal nam je, da je to znameniti spominek iz paganskih časov. Pred tem malikom so nekdanj paganski Rimljani prisegali, pokladaje stegnene prste v luknjo, ki predstavlja usta. Bil je pa v notranjem koncu te luknje vravnan skriven, mehničen, ostrobrušen stroj, in ako se je za katerega mislilo, da prisega po krivem, so mu s tem strojem odsekali prste.

Kmalu od te cerkve naprej prične se dvigati zopet drug rimsk grič, imenovan „Monte Aventino“. Podali smo se tudi tje gor. Pot na njega je precéj strm, na obe strani opasan s precéj visocimi zidovi in vsa okolica bolj samotna, nič kaj prijetna. Prišli smo najprej do cerkve sv. Sabine, katera je bila pa vkljub nedelje uže zaprta. Njej je prizidan samostan dominikanski,

Predlog gosp. dr. J. Pajeka — pravi gosp. prvosednik — je vse hvale vreden, ali kdo uredi Matici Vrazovo zapuščino?

Gosp. dr. Gustav Ipavic poslal je za „Slovenski Štajar“ eno polo razprave: Rodovitnost zemlje; izroči se gosp. odborniku Zupančiču, da bi poročal o njej v prihodnji odborovi seji.

O Macunovi „Književni zgodovini štajarskih Slovencev“ svetuje gosp. prvosednik: Ker tiskarna čakati ne more zaradi pomanjkanja črk in ker za 1882. leto Matica nikakor ne more izdati te knjige, naj se natisnete zloženi poli na čisto v odločenem številu in stavek naj se razdere, drugo pa naj čaka, da se za 1883. leto natisne in potem vkup dá na svetlo.

Sprejme se tudi ta predlog.

Končavši svoje poročilo, da gosp. prvosednik besedo gosp. odborniku Šukljeju, ki poroča:

a) da je po odborovem naročilu povabil vse ljubljanske tiskarje razun g. Milica. Vsi so obljubili oglašiti se za tiskanje Spomenika, ali do danes še nikdo nê poslal nobene ponudbe razun gosp. Bamberga, ki bi naročil takih posebnih črk in takih lepšav, kakoršnih zahteva odbor. Po njegovem proračunu iznašali bodo troški tiska samega okoli 2000 gold. Govornik svetuje, da se tiskanje Spomenika naroči pri gosp. Bambergu.

Gosp. Robič vgovarja, da je to ogromno drago. Naj se zatorej ponudba z gosp. Bambergom danes še ne sklene, ampak naj se ljubljanski tiskarji še enkrat povabijo, ali ne bi vendar kateri Spomenika ceneje ne natisnil.

Gosp. dr. Zupanec pravi, da bi ponudeb čakali za- stonj; kdor je hotel, ta se je tudi oglasil.

Gosp. Šuklje je enakih misli. Skrbeti pa je tudi za to, da bode Spomenik, kolikor le mogoče dovršen. Pro- tivniki bodo prežali na vsako hibo. Čakati pa se ne more dalje. Če hoče tiskarna novih črk kupiti, potrebuje 3—4 tedne, kupiti je papirja in pripraviti drugih potrebnih reči; tiskati pa mora začeti 1. aprila. Zatorej ostaje pri svojem predlogu, da se tiskanje Spomenika naroči pri gosp. Bambergu.

Predlog gosp. Šukljeja sprejme se z vsemi glasovi proti Robičevemu.

b) Gosp. Šuklje svetuje dalje, naj se Spomenik natisne na papir chamois.

Sklene se, da se natisne 2000 knjig Spomenika: 150 knjig na papir chamois prve vrste, 1850 pa na chamois druge vrste.

Format bodi srednja četverka.

Na predlog g. prvosednika Marna izvoli se Spomeniku za urednika g. odbornik Šuklje, kteremu naj pomagajo gg. odborniki Kržič, Levec, Pleteršnik, Senekovič in Wiesthaler.

Odborniku Šukljeju dovoli odbor, da sme svoj spis iz Spomenika na svoje troške tudi nemški izdati, toda s pristavkom, da je iz slovenščine, in ne prej, dokler ne izidejo vse Matičine knjige za 1882. leto.

Gosp. prvosednik poprašuje, kako je s tiskanjem Lovčevih zapiskov, in zakaj se Letopis še ne tiska.

Gosp. odbornik Levec odgovarja, da je tisk Lovčevih zapiskov nekoliko zadržavala nevarna bolezen korektorja g. Cimpermana, slabi rokopis in jako zamudna korektura, in da Letopisa nê dal tiskati, ker Lovčevi zapiski ne gredo od rok. Zato svetuje, naj se gospodarski odsek s tiskarno pogodi ter natanko določi dan, do katerega morajo knjige dovršene biti.

Odbor naroči odborniku Levcu, naj preišče, zakaj se knjige tako počasi tiskajo, in določi, da morajo Lovčevi zapiski vsaj do 15. marca, Letopis vsaj do 1. junija, Spomenik vsaj do 15. junija natisnjeni biti.

Ker se nikdo več za besedo ne oglasi, sklene g. prvosednik posvetovanje.

b) Seja književnega odseka 12. marca 1883.

Prvosednik: g. Fr. Levec; odborniki: gg. A. Kržič, M. Pleteršnik, A. Praprotnik, A. Senekovič, Fr. Šuklje, J. Tomšič, Fr. Wiesthaler; tajnik: g. Fr. Orešec.

Gosp. prvosednik naznanja, da je on namesto bolnega prvega prvosednikovega namestnika gosp. Marna v sejo sklical vse gg. Matičine odbornike, ki so člani književnega odseka, ker se je po naročilu gosp. prvosednika P. Grassellija posvetovati in odboru v prihodnji seji poročati o važnih dopisih.

1. Slavna jugoslavenska akademija znanosti in umetnosti v Zagrebu praša Slovensko Matico, ali bi sprejela njen predlog, da bi se tudi pri nas kakor pri Italijanih, Francozih, Nemcih in drugih narodih zbirali od časa do časa književniki in gojitelji pojedinih strok znanosti.

Sklene se odboru Matice Slovenske poročati, da je književni odsek ta predlog radosten sprejel, obljubil sodelovati in da pričakuje od slavne jugoslavenske akademije v Zagrebu daljnih predlogov.

2. Gosp. profesor Erjavec piše, da je od gosp. profesorja Glowackega prejel nad polovico rokopisa: „Flora slovenskih dežel“, in da je tudi za ostalo polovico osnova gotova.

„Med mnogimi knjigami za nemško Floro nê nobene, ki bi se mogla s to meriti. Pri vsem tem, da odgovarja vsem strogo znanstvenim terjatvam, je vendar lahko umevna in jako praktična.“

Gosp. poročevalec svetuje, da se delo izda v dveh zvezkih, in sicer 1. za leto 1883. in 2. za leto 1884.

Književni odsek je te misli, da se izdá „Flora slovenskih dežel“ v enem zvezku in za eno leto.

3. Gosp. dr. Jože Pajek v Mariboru poslal je Matici rokopis: „Obraz narodnega duševnega žitka štajarskih Slovencev“, ki se gosp. odborniku Antonu Kržiču izroči na pregled.

4. Lovčevi zapiski, I. del, spisal J. S. Turgenev, so natisnjeni; zloženi ste dve poli Letopisa.

5. Gosp. odbornik Šuklje poroča, da spis „Iz dobe cesarja Rudolfa II.“ ne bode za Spomenik.

Gosp. S. Gregorčič poslal je pesen za Spomenik, drugi gg. pisatelji pa so obljubili leposlovnih spisov.

Po tem posvetovanji sklene prvosednik sejo.

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

(Dalje.)

Ker je bila uže slišati beseda o veliki nravni resnobnosti, prašam Vas, gospóda moja, in zahtevam odgovora na to: kje, kdaj in o kateri priložnosti je dve leti sèm opozicija pokazala to veliko nravno resnobnost? Je bilo to li pri vravnanji zemljišnih davkov, kjer se je razcepila in na vse strani pogodila? Je li bilo takrat, ko je glasovala in govorila zoper razširjenje in demokratiziranje volilnega reda? Je li bilo takrat, ko je veliko načelo svobodnosti obrtnije zavrgla? Je li bilo zadnjič, ko se je začela poganjati za pravico razprodavanja dveh časnikov, pa ni imela poguma, predlagati prenarredbe vse tiskovne postave? Ali je bilo včeraj, ko je nastopila z velikansko trditvijo, da je na dan prišla neznanjska korupcija (spridenost), kakoršne dozdej ni bilo

še nikdar? (Veselost na desni.) V katerem teh dejanj je dokaz veliki ti nravni resnobnosti? Kar se tiče zadnjega, namreč neznanske korupcije, ki je prišla zdaj na dan, Vas, gospóda, prosim vendar pomisliti: stokrat in skoro eno desetletje ter žalibog! tudi včeraj se Vam je zopet in zopet očitalo, da ste v dôbi sleparski (švin-deljna) podpirali in trpeli sleparstvo, in naložila se Vam je odgovornost za nasledke tega.

Jaz sem bil vedno zoper to, da se vse sploh komu v en koš meče, in sem v tej zbornici enkrat javno oglasil se zoper to, ker se mi ne zdi pravično, da bi se grehi in zmote kake dôbe, duha časa, ali, recimo, kacega stanu nakladali na ramo kaki politični stranki, češ, da je ona za vse odgovorna. (Dobro! na desni.) Pa to mi boste, gospóda, vendar pripoznali, da, če se je to zgodilo, je opravičljivih razlogov veliko in močnih; velikost zlega in njegovi nasledki, število krivih, to, da so ostali brez kazni, da je pridržalo se veliko prizadetih pri politični veljavnosti in politični stopinji, to vse moglo je biti za izgovor, kedar se je zatožba, ki bi bila imela biti obrnena samo in posebno proti enemu, raztegnila na vse. Kak izgovor, gospóda moja, pa imate, če danes to zatožbo mečete na desnico nazaj zavoljo nekega nesrečneža, ki ni vedel, kaj je poslančeva čast in so ga njegovi tovarši brž brez usmiljenja izmed sebe pahnili? (Pripoznanje na desni.)

Toda mislimo nazaj na korupcijo, ko še ni bilo ne desne in ne leve stranke.

Če bi se bil poslanec vitez Carneri spomnil na tisto dogodbo z leta 1860., ki se je končala s samomorom dveh najviših oblastnikov, morda bi mu bila fraza o neznani korupciji v grlu obtičala. (Prav dobro! na desni.)

Ako bi maral ovreči vse napačne trditve v govoru gosp. poslanca viteza Carnerija, moral bi govoriti cele tri ure, kajti, kakor znano, je za vsako popravo treba veliko več časa, ko za drzno, napačno trditev. (Veselost na levi.) Toraj bom le memo gredé omenil, kaj vse se je trdilo brez vsega sledú, brez vsakega poskusa dokaza.

Tu se je reklo, da mora opozicija boriti se ob najbritkejših razmerah; reklo se je, da se vsak nemec kot tak toži in izdaja, da se nemško mišljenje imenuje veleizdajstvo; reklo se je, da se namerava prelom ustave in da se bodo dotaknili neodvisnosti sodnijskega stanu. Slednjič se je reklo: „Dunajska stolica neoporekljivo propada.“

No, jaz mislim, da vse to ne potrebuje nobenega zavračanja. Pa gospod štajarskega vélikega posestva poslanec je izrekel nekaj, kar ne more ostati brez prav krepke zavrnitve. Memo družih grozovitih dejanj Slovanov omenil je skazovanja milovalnega sočutja nekaterih Mladočehov, ki so ga o smrti Gambettovi poslali na Francosko, in pristavil je, da te izjave v nesramnosti sovraštva nemštva prekose vse rogoviljenje „irredente“. Gospóda moja! Saj veste, da „irredenta“ je skoro to, kar veleizdaja, ali bi morala vsaj za tako veljati. Toraj smo tu pred pravilno obtožbo zavoljo veleizdaje zoper tiste, ki so ono pismo poslali. Zakaj naj bi bilo to skazovanje sočutja Avstrijca veleizdajsko? Ali smo s Francosko v boji? Ali smo bili kedaj, kar je tam sedanja vlada na krmilu? je li bil sploh Gambetta kedaj sovražnik Avstrije? Ne! Bil pa je velik državlján, ki je pred dvanajst leti z vsemi svojimi močmi branil domovino svojo ter rešil njeno vojaško čast proti nemškemu kraljestvu, v katerem so pa njegove zasluge zmiraj po pravici pripoznavali. Ali naj bo toraj zavržljivo veleizdajstvo to, če Avstrijec izrazi milovalno sočutje o smrti vélikega državljana, čegar zguba je domovino njegovo izpostavila res poželjivosti in napadom treh pretendentov, ki se za prestol poganjajo?

Jaz, gospóda moja, mislim, da smo tu pred početjem, kakoršnega bi jaz ne maral imeti splošnega. Tukaj imamo pred sabo ne več izražanja nemško-narodnega, marveč nemško državnega duha, ki hoče prepovedovati — v Avstriji prepovedovati — da bi se nasprotnik nemškega cesarstva po smrti njegovi ne častil in se mu ne skazovalo sočutje. Jaz mislim, da tako novemu razumljenju, ki hoče proti Nemčiji osnovati prav podložnost, mora avstrijski državlján in ljudski zastopnik se odločno vstaviti (dobro! na desni), in če gospod govornik brž po tem identificiranji z nemškim cesarstvom in takoj po obsodbi svojih živih in mrtvih nasprotnikov še o avstrijskem državnem čutji govori, katero se je vladi bojda pozgubilo, je to vendar več, ko krvava ironija. (Dobro! na desni. Klici: prav res!)

(Dalje prihodnjič.)

Slovstvo.

Poziv na naročbo.

Znajoč, od kolikega upljiva je za kulturo vsacega pojedinega naroda umetnost sploh, in posebno glasba, koja človeka oplemenjuje, blaži in diže iznad pozemske prašine in primiče neumrlim stvorovim; znajoč pa tudi to, da je vsaki pojedinec pred narodom dolžan delati za njegov kulturni napredek: odločil sem se iz ljubavi do domovine in umetnosti svoja glasbena dela javnosti predati, in to perijodično v različnih knjigah.

Stopajoč jedino iz teh razlogov pred lice naroda, vsaki bode veroval, da se nisem lahkoumno podal na to sveto nalogo, temveč skupil sem vse svoje sile, ne bi li tudi jaz kaj malega doprinesel k utemeljenju lepše bodočnosti naroda in glasbe njegove. Ako tudi še omenim, da sem iz sinovske pijetete čisti prihod namenil ustanovi za postavljenje spomenika svojemu pokojnemu očetu, slovenskemu pesniku in skladatelju Miroslavu Vilharju, ne dvomim najmanje, da bode plemeniti slovenski narod odobril moj namen in podpiral moj trud.

Delo izide v velikem formatu, na krasnem papirji v elegantni obliki; prva knjiga obsegala bode okolo 25 tiskanih pól s sledečo vsebino: 1. Samospevi, 2. moški zbori, 3. mešani zbori, 4. skladbe za glasovir. Vlastnim svojim kompozicijam dodaval bodem tudi očetove, in uže v prvi knjigi izide nekaj njegovih.

Ker je tiskovni trošek velik, zamore delo še le tedaj iziti, kedar se prijavi dovoljno število naročnikov. Prosim toraj vse prijatelje glasbe, vse domoljube in vsa domača društva, da mi pripomorejo nabirati naročnike v svojem delokrogu. Najbolji način naročevanja je dopisnica, na kojoj naj bode točno napisana adresa naročnika in število naročenih iztisov; kedar pa delo izide, razpošlje se poštним povzetjem. Cena je kolikor mogoče manja, in sicer za naročnike dva gold.; kasneje v knjigarnah bode cena znatno povišana.

Slovanski narodi imajo žalibože še vedno premalo glasbenih del, ter morajo često segati po tujem, večkrat nezrelem plodu, in čas je, da se tudi v tem pogledu vzdigamo na samostalno stopinjo; bodem li jaz, koji sem svoje življenje posvetil skladu glasov in mi je isto tako srcu prirastel sklad med bratskim narodom slovenskim in hrvatskim, mogel kaj doseči na tem polji, izpolnjena mi bode najvročija želja.

Konečno mi je še omeniti, da zahteva tiskar, s kojim sem se radi cene uže pogodil, polovico tiskovnega troška pred začetkom dela. Ker nisem kapitalist, da bi zamogel toliko svoto sam položiti, obračam se zaupljivo na slovenske rojake z najvljudnijo prošnjo, da mi gledé omenjene važne okolnosti naznačeno naročnino

Osredek njen opasuje na okrog 20 močnih granitnih stebrov. V sredi cerkve je oltar, pač najbornejši, kar sem jih videl v Rimu. Med zgor omenjenimi stebri in zunanjo cerkveno steno pelje okrog in okrog široko hodišče. Stene so čez in čez prenapolnjene s presnimi slikarijami, ki so jako znamenite ne toliko po umetni izpeljavi, pač pa zaradi tega, ker ogledovalcu živo kažejo strahovita mučenja, katera je menda le satan sam vdihoval trinogom, da bi tem grozovitnejše pokončevali kristjane. Ob enem pa svedočijo te slike tudi o neustrašljivosti kristjanski, ter o njihovi čeznatorni stanovitnosti, s katero so si služili vence slavne zmage in plačilo rajsko. — Zatohllost, katera nekako neprijetno sili človeku v nos, svedočila nam je, da je to svetišče le malo obiskovano, kar pa ni čudo, ako se vsacemu ondi tako neprijazno zdi, kakor se je meni.

Altar, v čegar menzi počivajo svetinje sv. Primoža in Felicijana, nahaja se v kapeli, ki je okrogli cerkvi prizidana kot nekako predsvetišče. Zlati napis na sprednji strani menze kaže kraj, kjer ste vloženi sveti trupli. Čas, kdaj je bila postavljena na tem kraju prva krščanska cerkev, sega nazaj v 5. stoletje. Bila je vendar pozneje večkrat predelana in prezidana; toda zidarji njeni ne morejo se ravno ponašati, da so si z njeno olepšavo preveč ubijali glavo in belili si lase.

Po skončani sv. maši opozoril nas je cerkovnik na marmeljnasti stol, ki stoji blizo cerkvenih vrat. Služil je nekdanj za sedež papežu sv. Gregoriju. — Zunaj cerkve videli smo ob pokritih stenah v steklenih omarah shranjenih mnogo drobnih starin, izmed katerih so bile nekatere jako umetno izgotovljene. Cerkovnik nam je vse razkazoval, vendar, ker ni bil nihče izmed nas italijansčine zmožen, nismo se mogli z njim porazumeti o tem, so bile li vse te stvari najdene na mestu, kjer stoji cerkev, ali kaj. Okoliščina, da je spadala ta okolica nekdanj k bližavi cesarskih palač ter najglasovitejših zgradb starega Rima, dala nam je ugibati kaj tacega. Sploh pa moram reči, da sem veliko lajše dihal, ko smo imeli to cerkev in njej prislonjeno dolgočasno poslopje zopet za hrbtom. V tacih samotijah bi se med sovražnim narodom osamljenemu tujcu lahko marsikaj pripetilo. Po naši prislovcici namreč „hudi čas nikoli ne praznuje“.

Da so nam bili mnogi Rimljani sovražni, pisali so dovolj odkrito njihovi časniki ob dnevih našega bivanja v „večnem“ mestu; poskusila je pa moja malenkost to še posebej ravno to jutro; kajti ko smo se vračali mi trije zopet nazaj blizo Koloseja, prifrčal mi je iz nekega skritega zakotja v nogo kamen, ki mi sicer ni prizadjal ravno občutnega vdarca, pač pa mi dokazal, da imajo jakinski plašurji tudi v Rimu svoje pajdaše in sobrate. To sem bil skusil neki drugi dan tudi nad nekim na videz sicer elegantnim, uže bolj postarelem gospodom visoke postave, čegar osivela kozja brada pa je dala sediti moža Garibaldijeve sodrge. V občje moram Rimljane pohvaliti, da so nam bili prijazni, in če smo kdaj katerega vprašali za kak kraj, cerkev, ulico itd., se nam je vselej rade volje povedalo in naznanilo. Enako vprašanje sem bil zastavil tudi omenjenemu dedeljnu, toda kazal se je proti meni gluhega in slepega. Še pogledati me ni hotel, ampak oholo je šel svoj pot. Jaz pa sem tudi sam pri sebi djal po starem dijaškem izrazu: „kenimus nos“ (to je; se že poznamo).

Ko smo prihiteli k sv. Klemenu, se je bila ravno pričela tridnevna slovesnost. Svečava je gorela vsa v ravno tako nebrojnem številu, kot prejšnji dan. Petje bilo je enako krasno. Slovesno sv. mašo je imel bolgarski nadškof Nil Izvorov po slovansko-bolgarskem obredu; pridigo pa Slovak Jurij Slotta, častni papeževi ka-

plan in dekan veliko-kostolanski, po slovenski. Razumeti ga je bilo precéj lahko.

(Dalje prihodnjič.)

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

(Dalje.)

Gospod poslanec dr. Magg pričel je svojo razpravo s tem, da je kazanje nekega prejšnjega govornika na Švico z veseljem pozdravil, kot oziranje na deželo svobode in izobraženosti. Jaz popolnem podpišem ta izrek in blagoslovil bi dan, ko bi naši spoštovani nasprotniki hoteli tako misliti, čutiti in delati, kakor Švicarji — nemški Švicarji (veselost, dobro! na desni), ki so ostali jedrnato nemški, ki so nemci po šegah, navadah in bistvu, ki bogatijo nemško slovstvo s svojimi spisi, ki pa se vendar-le čutijo samo Švicarje, z nemškim cesarstvom se pa v ničemer ne identificirajo (dobro! na desni), ki, akoravno jih je dva milijona, proti 800.000 francoski in laški govorečim Švicarjem, pa se kar nič ne obotavljajo pripoznati jim enakopravnost in se jim to še zasluga ne zdi, ampak tako samo ob sebi razumljivo, kakor zrak, ki ga dihajo. (Dobro, dobro! na desni.) Zdaj si pa mislite, gospoda — to utegnate brati v gotajskem almanahu — zdaj so ravno predsednik Numa Droz, podpredsednik Simon Bavier in predsednik narodnega sveta Vessoz francoski govoreči Švicarji.

Premislite malo, če bi se kaj enacega moglo zgoditi v Avstriji (veselost na desni) in mislite si tarnanje in rotenje, ki bi se zagnalo od Bistrice do Bregenca in od Aussigga do Celja! (Dobro! in veselost na desni.)

Potem se govornik loti in zavrača dr. Magga, ki je govoril o proračunu, ter mu dokaže veliko napačnosti v številkah in da sod vse iz strankarskega stališča ter prezira, kaj se je pod tem ministerstvom uže prihranilo. Ko ga je s te strani dobro posekal, pa nadaljuje:

V sredi svojega govora popustil je gospod poslanec dr. Magg njemu nekoliko nadležni proračun, ga vrgel tje in zdaj mu je beseda tekla na široko in priležno v navadni strugi in ne več nenavadne fraze o razruševajoči se edinosti in iztrebljenji nemštva padale so ko toča goste. Prav za veselost je bilo klicanje po zginjajoči staroslavni Avstriji, za katerim je koj prišla tožba o policijskih naredbah in o ukazovanji. (Veselost na desni.) Prašam vas, gospoda, kako si staroslavno Avstrijo mislite brez policijskih naredeb in ukazovanj? (Veselost na desni.) Naj bi se vendar enkrat odločili: naj bi se obžalovala zdaj ustava, potlej pa staroslavna Avstrija, ne pa kar oboje skup. (Živahna veselost na desni.)

H koncu je počil gospod govornik v zbornico z malo, pa strašno dogodbo iz mesta Prage. Tam je bojda nekemu nemcu zato, ker je nemški govoril, v neki gostilnici krčmar pokazal vrata, češ, naj se zgubi brez vsakega ropota. Če bi bila ta dogodba čisto natančno resnična, bi bilo to gotovo znamenje surovosti krčmarjeve; ali jaz si lahko mislim, da se kaj tacega tu in tam v enakih prostorih utegne pripetiti Čehu, Poljaku, Lahu („kacelmaharju“) ali pa judu na Dunaji (veselost na desni), pa bi se za to ne zmenil noben časnik, še manj pa zbornica. (Veselost na desni.) Od prave strani pa se mi je povedalo, da je ta reč nekoliko drugačna. Nemški brat iz „rajha“ je napil državnemu kancelarju (Bismarku) in to prav dražljivo (čujte, čujte! na desni), tako da je moža iz gostilnice vrglo avstrijsko, ne pa česko čutstvo. (Zopet veselost na desni.) Toda gosp-

dr. Maggu je bila primera z grofom Taaffejem, ki prosi nemca, naj bi brez ropota šel iz parlamenta, toliko vredna in ljuba, da te pravljice ni mogel zamolčati. Tu moram reči, da ta primera, če bi prav dogodbo vzel tako, kakor se mi je povedala, stoji na kruljevih nogah; kajti znano je, da je celó v naši zbornici nekdo izrazil svoje hrepenenje po nemškem državnem kancelarji in vendar ni bil ne z ropotom in ne brez ropota tiran iz zbornice. (Veselost na desni.)

Zdaj pridem do poslanca dr. Mengerja. (Veselost na desni.) Ta se je danes kazal nenavadno zmernega in neobširnega, to spričevalo mu morem danes dati izjemoma. (Veselost na desni.) Posebno velja to gledé njegove prve razprave o proračunu. Saj je znano, kako čudno stališče ima gospod poslanec Menger o proračunskih vprašanjih, ker se kolikor toliko vstavlja vsakemu neposrednemu ali posrednemu davku, pa pozabi povedati le, kako naj bi se naredilo to, da bi se vstreglo zahtevam državljanov, ne napovedal državni bankerot in vendar se opustilo vse povišanje davkov, in tu je gospod govornik rekel, da je nemogoče iz dvakrat dveh narediti dve. To je v svojih daljnih besedah popolnem dokazal, ker je grajal vse, rekel pa ni, kako bi se njegovi „dvojki“, to je niži davki, vjemali z dolžnostmi države. Ker je to stališče gosp. govornika zadosti znano in sem ga jaz uže enkrat zaznamoval kot „budgetni nihilizem“, se v nadrobno polemiko zoper njega ne bom spuščal, ampak bom popravil le nekaj njegovih zmot.

Dr. Menger je rekel, da so pravi (direktni) davki v Avstriji najviši vsega sveta. To ni čisto resnično, to velja le o davku od hišne najemščine; ta je res najviši na vsem svetu. Toda če se vzamejo pravi davki kot celota, je Ogerska, kakor pravijo, po meri nam enaka; ker so pa tam vcenitve više, je toraj bolj obložena, na Laškem in Španjskem pa imajo pravih davkov gotovo več, ko mi v Avstriji. Ta trditev je toraj neresnična.

Trditev, da je živež zdaj na Angleškem — če ne ceneji, vendar ravno tako po ceni ko pri nas, je čisto izmišljena. Res je, da je od ene strani, posebno kar se tiče mesnine, živež na Angleškem ceneji, pa to je uže zeló škodovalo angleški živinoreji; v vseh drugih rečéh je pa razloček med ceno živeža v Avstriji in na Angleškem velikansk.

Primeri, ki jo je gosp. poslanec Menger naredil med bremeni dunajskega in berolinskega rokodelca, nikakor ni napačna. Žalibog, da je dunajski res bolj obložen, toda jaz ne vem, zakaj se hoče to zapisati na rovaš tega ali katerega koli ministerstva, ker je temu krivo največ to, da mi nismo bili v tako srečnem stanu, da bi nam bil kdo dal pet milijard, marveč smo morali parkrat plačati po par sto milijonov goldinarjev vojnih stroškov.

To je resnica, katere ne more nobeno sedanje in nobeno prejšnje ministerstvo premeniti. Trditev, da je poznanje avstrijskega davčnega postavodajalstva poznanje vseh davkov sploh, ker imamo mi vse vrste davkov vsega sveta, je popolnem neresnična. Teh davkov mi nimamo: Za mlenje, kakor na Laškem in prej tudi na Pruskem, nimamo potratnega davka, kakor v 12 do 13 državah, nimamo državnega davka za pse, ki je na Angleškem, Virtemberškem, Hessen-Darmstadt in Sachsen-Weimaru, nimamo lovskih listov, kakor na Angleškem, Irlandskem, v Holandiji, na Laškem in Ruskem, ne rudninskega davka, kakor v treh do štirih državah, ne davka o živini, kakor na Grškem in v Rumuniji. To so davki, kar se jih v naglici spominjam, katerih nimamo; lepo število! (Veselost na desni.) Se ne sme preveč reči, drugače se zaide od natančnosti.

(Dalje prihodnjič.)

Kratkočasnica iz državnega zbora.

Časniki od zadnjega petka naznanjajo, da je dunajski policiji v roke prišla dopisnica, da se namerava med predstoječo šolsko debato med desnico zbornice z galerij vreči petarda in časniki trdili so, da je to fatalinska, toda prav prav slaba šala. — Temu nasproti sestavil je šaljivi zborniški predsednik dr. Smolka prav prav duhovito in gotovo tudi izvrstno sredstvo. Izdal je namreč gledé na atentat z dinamitom zoper desnico zbornice pri obravnavi šolske postave sledeči red sedežev. Na ministerske stole od leve proti desni se vsedejo: Schöffel (na mesto grofa Welsersheimba); Suess Edvard (na mesto barona Conrada); Clumecky (na mesto barona Pinota); Herbst (na mesto grofa Taaffe-a); Kulczkovski (na mesto barona Florijan Zemljakowski-a); Tausche (na mesto grofa Falkenhayna); Sturm (na mesto barona Pražaka); Neuwirth (na mesto Dunajevskija). Gospodje ministri vsedejo se na prostore zgoraj imenovanih gospodov. — Na dalje se vsedejo: Carneri k Hausnerju, Beer h Kvičali, Auspitz med kneza Liechtensteina, Jaques k dekanu Pflügelnu, Weitloff k Lienbacherju, Moro med Vošnjaka in Tonklija, Hoffer med Oelza in Thurnherr-a, Kopp med Vašatia in Skopalika itd. v tem smislu, vsak poslanec poleg svojega najbolj sovražnega nasprotnika. — Ker predsedništvu ni mogoče v navedenem smislu si primerne namestnike izvoliti, zato bode na svojem prostoru nevarnosti v oči gledalo. Ta red sedežev našel je splošno odobravanje, samo ministerski predsednik je zahteval, da se na mesto predsednika dr. Smolke vsede vitez Jurij Schönerer.

Naši dopisi.

Z Dunaja 13. aprila. — Pred obravnavo šolske postave obravnavala se je v državnem zboru po naključni večini prejšnje sobote, česko-moravska poprečna železnica, katera se je po nasvetu dr. Herbstja posebno zato postavila ta dan na dnevni red, da bi bili mladočeski poslanci oprosteni sile: zato glasovati za šolsko postavo, da nemška konservativna stranka tudi glasuje za ono železnico; poleg tega hotel je Herbst s tem odriniti oziroma zavleči obravnavo šolske postave. Slednje se mu je deloma res posrečilo, prvo pa po naših mislih nikakor ne. V obravnavi česko-moravske železnice bili ste obe stranki sploh enih misli, le o dveh vprašanjih te postave pa se je vnelo hudo nasprotje in hud boj med desnico in levico. Prvič se je šlo za to, ali se vladi v postavi naloži dolžnost, izdelovanje te železnice na vsak način samo manjim podvzetnikom, to je, na drobno oddati, ali pa, da se vladi pusti popolnem prostora, da zgradbo železnice oddá po onem načinu, kateri bo po okoliščinah za državo najbolj ugoden. — Levica je k temu vprašanju prav brez potrebe še vpletla vprašanje zaupanja za vlado, izrekoma gledé na marogo, katero jej je hotela vtisniti z dogodbo Kamin-ski-evo. — Oboje to jej je spodletelo, ker pri glasovanju po imenih dne 11. t. m. propadla je s svojim namenom in vlada dobila je prosto roko pri oddajanju zgradbe česko-moravske železnice, dobila je pa po krivdi levece vrh tega še prav živahno zaupnico.

Druga pravda vnela se je pri članku 9. postave, kateri določuje, da bode smela ta nova železnica proti primernemu odškodovanju voziti po nekem delu druge privatne železnice.

Tudi zoper to točko postave je levica kričala, da pri nas uže nobeno podvzetje ne bode več varno, ker

drevesnega živeža, brez česar nikakoršnega sadu biti ne more.

Tukaj v našem pohribju godí se taka z drevjem jabolk „čebularjev“; te vrste jabolk bilo je tod o svojem času veliko nacepljenih, rodila so veliko let sem prav dobro in bogato; rodovitnost pričela je pa zadnja leta vedno bolj pešati in sedaj je toliko kot skoraj popolnem prestala in prenehala. „Čebularji“ cvetó pa vse eno še vsako spomlad precéj močno, a dozore tudi uže v cvetju, ker se to skoraj do zadnjega osuje. Temu se pa prav nič čuditi ni, ker se je od drevesa vedno le jemalo, a nikoli nič nazaj povračevalo! S pravilnim in koristnim gnojenjem more se ta nedostanost z malim trudom prav kmalu in popolnem odstraniti. V pusti in izpiti zemlji se pa noben sadež in pridelek dobro sponašati ne more, ker v tem obziru tudi narava sama čudežev delati zmožna ni.

Še nekoliko besedic o sadnem cvetju. Najbolj občutljiva prikazen na sadnem drevju je cvetje, zato se pa tudi ob ugodnem vremenu tako hitro razvije, drevo okraši in zopet zgine, ali kakor pravimo: drevo kmalu in hitro ocvete. Vsak sadni cvet obstoji iz cvetne krovnice, katera je iz peterih cvetovih peresec sestavljena, iz cvetnega piskrica, prašnikov in iz matičnika. Na prašnikih razvije se mnogo prav finega rumenega prahu; ako ta prah pride z matičnikom, kateri je z neko klebljivo tvarino prevlečen, v dotiko, se cvet oplodi, ter se začne iz njega mali sadek razvijati, če tega sploh gori navedeni vzroki ne ovirajo in ne zadržujejo. Oplodbo sadnega cvetja pa prav zeló tudi čebele in čmrlji pospešujejo, ker na svojih rilčkih in glavicah tak prah do cvetnih matičnikov prenašajo. Če se matičnik sadnega cveta s prahom prašnika druge drevesne sorte ali vrste prej kot s svojim lastnim oplodi, nastane iz takega cveta potem mešani sad ali bastard, kateri nima ne od enega in tudi ne od drugzega prave oblike.

Marelice, češnje, hruške, češplje, slive in mandeljni sè svojim belim, a jabolka in marelice pa s svojim krasno-rudečkastim cvetjem le prav kratki čas naše oko in naše srce razveseljujejo med tem, ko se za zelene cvetne mačice kostanjev in orehov še skoraj ne zmenimo in ne brigamo ne. — Sadno cvetje je napram vremenu zeló in močno občutljivo; mokro ali pa premrzlo vreme more v malo urah vse upanje na obilni sadni pridelek za eno celo leto sadjerejcu popolnem vničiti in pokončati. Povoljni nasledek dobre oploditve cvetja sadnega drevja odvisen je dostikrat od časa le nekaterih minut. Kdor zna vse te okoliščine dobro predarjati in ceniti, videl in znal bode gotovo tudi bogati sadni letni pridelek po vrednosti čislati, ter ga vsestransko v svojo korist s pridom obračati.

Ker smo v predstoječem opisu poglobitve dele sadnega drevja in njihove funkcije nekoliko bolj obširno ogledali in natančneje premišljevali, upam in se zanašam, da ne bode odveč, ako vse to še enkrat v prihodnjem listu na kratko rekapituliram.

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske novice.

* *Francoske poštno hranilnice* vpeljane so bile s postavo od 9. aprila 1881., so tedaj malo stareje od naših. Tudi francoske poštno hranilnice morajo svoje potrebščine zalagati z lastnimi dohodki, ako je dohodkov več, treba s presežkom povračati državno zalogo, ki znaša 200.000 frankov, primanjkljaj, ako bi bil, pokrije država. Tudi tam plačujejo hranilnice od vlog po 3%. Za gotovine hranilnic kupuje se državna renta, od manjih svot njenih pa dajejo državne blagajnice po 3¼% obresti.

Leta 1882. znašale so vloge francoskih poštne hranilnic 64.6 milijonov frankov, povračila pa 17.8 milijonov frankov. — Čiste obresti, katere so poštno hranilnice prejele, znašajo 700.000 do 750.000 frankov, stroški pa 600.000 do 650.000 frankov, tako, da se državna zaloga 200.000 frankov uže v prvem letu povrne iz čistega dobička.

* *Vinskega trga v Zagrebu* ne bo, ki je bil napovedan za 25.—27. dan tega meseca. Hrvaška kmetijska družba sklenila je dne 14. t. m. vinski trg odpovedati, ker se je oglasilo premalo deležnikov.

* *Število živali na Pruskem:*

	Leta 1873	Leta 1883
Število konj	2,271.330	2,403.288
„ goved	8,639.514	8,735.589
„ ovac	19,666.794	14,716.730
„ prešičev	4,295.926	5,801.795
„ kóz	1,481.461	1,672.368
„ panjev čebel	1,459.055	1,232.231

* *Velikanska riba.* Dne 16. t. m. pripeljali so ribči iz Asvania tam vjeto velikansko ribo na lojtrah v Požun. Dolga je bila nad 6 metrov in tehtala 230 kil, nad štiri cente. V Požunu kupil jo je tedaj trgovec z ribami ter jo poslal na Dunaj, kjer se je prav dobro prodala pretekli petek. Tudi pisatelj teh vrstic pokusil je je mal košček, in res je bila prav okusna, toda ne manj slana — draga.

Vinska cena po Laškem.

Po poročilih dunajskega vino- in poljedelskega časnika od 14. t. m. so vinske cene po Laškem sledeče:

V Asti primizno vino 7—9% vinskega cveta stane hektoliter 24 do 40 lir boljše vrste od 9—11, 12—13%, od 36 do 50 in od 50 do 120 lir hektoliter.

V Parmi primizno vino po 20 do 30 lir za hektoliter, toda tukaj vinska kupčija ni pomenljiva; enako je tudi

v Modeni, kjer se za hektoliter navadnega vina plačuje po 30 do 40 lir, za Lambrasco pa po 75 do 80 lir; v Viterbi plačuje se hektoliter belega vina po 37 do 38 lir, rudeče pa po 42 lir;

Atria in Trani kažejo tudi približno take cene.

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

(Dalje.)

Polagoma je poslanec Menger iz financijelnega zadrževal na politično polje, iz tega pa na neizogibljiva narodna tla in pri tem je zgubil uže nekaj svoje dosežanje mirnosti; moram pa vendar še pripoznati, da so njegovi razlogi kazali veliko spoštovanja drugih narodnosti in več oziranja na pravice nasprotnikov, kakor pa razprave poslanca viteza Carnerija. Le to je, da gosp. govornik vidi pveveč strahov in nevarnost čez nevarnost. On vidi nevarnost za kmetijstvo, za delavce in od delavcev izhajajočo, slednjič vidi veliko nevarnost za našo umetnostno obrtnijo v velikih tropih Japoncev in Kitajcev, ki se vržejo na naše obrtnike te vrste in jih hočejo spraviti tako daleč, da ne bodo mogli več davka plačevati. No, taka nevarnost se mi zdi pa še vendar predaleč.

Potem je rekel govornik, da največ davkov pride na nemce. Da, to je čisto res, pa je bil vendar dosti

pravičen, da je pristavil, da posebnega nemškega davka ni, kakor je po vit. Carneriju posebna nemška npravnost. (Veselost na desni.) Da pri nas nemci plačujejo največ davka, to je vendar le zato, ker so premožnejši in več barantajo, drugi nesrečni narodi bi te davke radi zamenjali z vsem, kar se jih drži. (Živahna veselost na desni.)

Ako bi hotel o trojnih akcijskih pripomočkih, katere je poslanec dr. Menger očital vladi, namreč socialno-demagogično agitacijo z delavci in kmeti, potem vporabljenje slabosti zbornice in premikanje narodnostne meje spuščati se v nadrobnejšo polemiko, bi moral pač do jutranjega dne govoriti. Zato bom ovrgel le nekatere res neresnične stavke. Ne vem, kje je govornik pobral to, da vlada namiguje delavcem, da jim dela nekake obljube, katerih potem ne more spolniti in jih tudi spolnila ne bo. Meni se zdi nasprotno, da vlada proti delavcem in tirjatvam njihovim preosorno postopa in prav čudno je, da govornik tako ravnanje vlade graja, pri tem pa na vsa usta slavo poje nemškemu državnemu kancelarju, ki je vendar to politiko bolj izrečno in jasneje izvršil. (Prav res! na desni.)

Kar se tiče kmetov, katere vlada bojda tudi ščuje in k agrarnemu gibanju spodbuja, naj bi se gospod govornik z veliko drugimi vred vdaril ob prsi in premislil, če morda niste obe stranki, levica in desnica, nekoliko bolj ko vlada krivi pričenjajočega se gibanja kmetov, ki ste se za te dobre kmete ravnsali in jih hoteli druga drugi izpuliti, — če ni bila toliko vlada, kakor strankarski boj, ki je mogel pri kmetih vzbuditi nade, ki se ne bodo nikdar spolnile.

Ko je razpravljajal govornik slabosti parlamentarizma, sem se zeló zavzel, da je jasno kazal na ustavo in posebno na zastareli volilni red, ki daje vladi mogočnost napraviti si v državni zbornici večino. Jaz sem skoro ravno te misli, ali kako se vjema to s tem, da je gospod govornik zoper razširjenje in demokratiziranje volilnega reda glasoval, in, če se ne motim, tudi govoril? Če pa gospod poslanec dr. Menger očita vladi, da ščuje kmete in delavce, ni li v nekem stavku svojega govora prav malo poskusil, s sklicevanjem na nepristojno stanje, katero pričinja Galicija zavzimate, Čehe proti Poljakom nekoliko nahujskati? (Veselost na desni.) Ne? Toda zapazi se namen in človeka obide slaba volja. (Zopet veselost na desni.)

Govoreč o čisto nadrobnoznih zadevah je poslanec dr. Menger zopet storil enega onih naglavnih grehov in ga ponovil, ki se v enomer podedje od enega do drugega, ker je rekel, da Nemci nimajo tako izrečnega narodnostnega čutja, kakor drugi narodi.

Gospóda! Nemci so tako velik, tako mogočen narod, tako većinoma gospodujejo nad drugimi, in zdaj jih nikjer ne nadvladujejo, da je narodnostno čutje pri njih veliko močnejše, obširnejše in silnejše, kateremu ni zadosti, da varuje svoje lastne pravice, ampak v pravice drugih sega. (Tako je! Dobro na desni.) To je čisto naravno, to se ne očita nikomur, to je naravna reč. Kako li morete reči, da je narodna zavest pri vas manj razvita! To je premočno, strašno za druge (veselost na desni) in nemcem se svetuje, naj bi delali na to, kar delajo Čehi in Slovenci, da si komaj branijo svojo kožo. (Veselost.) To se mi zdi ravno tako, kakor če bi kdo Rotšildu svetoval, naj bi se vozil po konjski železnici in hodil v ljudsko kuhinjo jést, ker tako tudi pisarčki delajo, da morejo živeti. (Veselost na desni.)

Pri svojih razpravah o českem plemstvu, za katere je žel gromovito pohvalo, je pa gospod govornik pozabil vendar-le dvoje: prvič, da je čudovita naravna postava, nestatna, ako hočete, a vendar potrjena po dokazih, da se nihče ne raznarodi lajšše, kakor plemstvo; če prav

bi ravno ono moralo najbolj držati se starih tradicij, se godi to zmiraj narobe. Velike zglede imate na poturčenem bosenskem plemstvu, na anglosaksonskem po zmagi Normanov in tudi na mnogoštevilnih rodovinah nemško-avstrijskega plemstva, ki so prišle z Irskega, Belgije, Laškega in Portugalskega. To je naravna postava. Če se tako tudi tu in tam na razne strani po Českem godi, je to le znamenje, ki se kaže povsod. Na to pa je gospod govornik rekel, da gledé neugodnega števila nemcev z ozirom na njihovo plemstvo so si Čehi plemstva še priborili; pozabil pa je le pristaviti, da so to storili le, ko je njihovo plemstvo po bitvi na „Beli gori“ poklano in pregnano bilo. (Veselost in priznanje na desni.) To je vendar nekaj, na kar se mora ozir jemati.

H koncu je gospod govornik rekel še — kar se je tudi uže stokrat ponavljalo in kar sem jaz uže desetkrat trudil se ovreči — da ministerstvo imajo v koši posebne poželjivosti in interesi strank, posebno Poljakov, in tu le in le ponavljam, da so naše glavne tirjatve od začetka sedanje dobe, toraj skoro štiri leta: izdatna vravnava rek v Galiciji, premeščenje glavnih železničnih vodstev v deželo in dopolnenje lvovskega vseučilišča, in da vsega tega dozdej nismo še dobili.

(Dalje prihodnjič.)

Naši dopisi.

Z Dunaja 23. aprila. — Za nekoliko, pa vendar le za malo zboljšalo se je vreme v zadnjem tednu; deževalo je nekoliko, večidel pa je pihala hladna sapa tako, da se razun nedelje ljudstvo zmiraj še rajši skriva v gorkeja zatišja stanovanj, privatnih in javnih prostorov. Enaka je tudi v državnem zboru: Dan za dnevom šolska postava, dan za dnevom, po petdnevni, temeljiti, splošni obravnavi še zmirom govori in besedovanje, katerega poslušja k večemu pešica poslancev in nekaj ljudstva na galerijah.

K reči in prav iz skušnje govorila sta kmeta Oberndorfer in Ruf; nasproti pa si služi prvi lavor v čenčanji vseučilišni profesor levičarski Lustkandel. Ni ga š., da bi se on ne bil dal vpisat in ne začne skoraj govora, katerega bi ne raztegnil skoraj za celo uro ali še več, in tako je uže prav v navadi, da desnica začne pravo klicati, kedar on dobi besedo, izmed levice pa jih je tudi še nekaj, kateri mu ploskajo, misleči, da s tem desnici prav hudo zakurijo, akoravno s tako budalostjo zbornici čas krađejo, jo zadržavajo še v tem zasedanji rešiti marsikatero kmetu in obrtniku koristno predlogo, na priliko: zarad poškodovanja zarubljenih zemljišč, odpisavanja davka pri vremenskih neugodah, enega dela obrtnijske postave itd. itd. Razun tega je onim čenčanem vse eno, ako se drago zborovanje zavleče, ako se krađe dragi čas poslancem grajščakom, kmetom, obrtnikom, katerih ima skoraj vsak še tudi doma za-se, za občino ali deželo mnogo, mnogo in važnejega posla, kakor poslušati tako besedovanje, katero pa konečno vendar ne bo zabranilo, da se postava sprejme in s tem stroški za ljudsko šolo nekaj zmanjšajo, posebno pa velikansko naraščanje za prihodnost omeji, na izrejo, posebno versko izrejo otrok bolj gleda, v ta namen tudi vedenje učiteljev zunaj šole bolj natanko nadzoruje, in poleg tega pripozna občinam in deželam nekaj več pravic poleg vseh bremen, ki jih morajo tako in tako nositi.

Vsem tem premembam nasproti pa levica in pred njo in za njo časniki kričé, kakor bi se imel svet podreti, akoravno se v resnici le nekatere hude napake šolske postave v korist ljudstva in države imajo deloma

Gospodarske novice.

Nenavadno sredstvo krte pregnati z vrtov,

proglašala letno poročilo zapadno-pruskega rastlinsko-živalskega društva. To poročilo pravi: Kakor hitro se zapazi, da začnejo krti gospodariti na vrtu, vstrelji se z navadnim, s smodnikom nabitim revolverjem nekoliko krat na krtine v prst. Pokazalo se je, da so krti kmalu potem vrt zapustili.

„Mlekarstvo v kmetijski hiši“ (Die Milchwirtschaft im Bauernhofe),

spisal A. Bröner, kralj. bavarski gospodarski svetnik, imenuje se mala, podučna knjižica, katero pozdravljajo nemški kmetijski časniki z veliko pohvalo in z dostavkom, naj bi se nahajala v vsaki kmetijski hiši.

Spregovorili bomo še obširneje o tej knjižici, katere poduki bodo gotovo zanimivi tudi za naše živinorejce.

Slovstvene stvari.

Kaj misli dr. Miklošič o Marnovem „Jezičniku“.

Srečna je bila misel, da je naš rodoljubni gosp. profesor J. Marn, ki je po pravici vreden tega lepega imena, XX. zvezek svojega „Jezičnika“ z izvrstnim popisom: „Novice pa dr. Janez Bleiweis“ (v Ljubljani, 1882) posvetil slavnemu g. profesorju dr. Franju vitezu Miklošiču, in mu s to knjigo vred poklonil tudi vse poprejšnje zvezke.

Zvedeli smo iz vere dostojnega vira, da ta, sedaj prvi jezikoznanec slovanski (čigar 70. god bodo letos slovesno obhajali njegovi najbližji rojaki Slovenci), marljivo prebira vse Marnove „Jezičnike“, ter jako hvali neutrudnega pisatelja, ki si je po njegovih besedah pridobil sè svojim mnogoletnim književnim delovanjem velikih zaslug.

Ne moremo si kaj, da ne bi tako tehtnih besed takega veljaka, kakoršen je gosp. dr. Miklošič, razglasili vsemu slovenskemu svetu. Zaslužnega in občespoštovanega gosp. pisatelja naj pa izpodbujajo, da bode hodil, zvest svojemu načelu, še dalje krepko po hvaljenem potu, katerega si je izbral pred 20 leti.

—a—

Ali se resno trudimo slovenskemu jeziku povsod veljavo pridobiti.

(Dopis s Kranjskega.)

V uradih sem uže osivel in služil po večih krajih naše slovenske domovine, ne more se mi ugovarjati, da nisem skušen. Imel sem priložnost, občevati z mnogimi in mnogovrstnimi izobraženci iz naroda, kakor tudi z narodom samim.

Duhovnike prištevam k neodvisnim in v prvo vrsto slovenskih boriteljev. Ta stan ima obilo posla z uradi. Veliko teh mož uraduje še zmirom skoro vse nemško in v uradih le nemško govori. Liberalni nemškutarški uradniki se jim ironično posmehujejo, narodni s tihim začudenjem poslušajo!

Uradniki se slovenske besede v pismu ali govoru malo poslužujejo. Lepo število je med njimi zagrizenih

renegatov*) in nekaj slovenskih Nemcev. Poslednji morejo tudi udje slovenskih društev biti, vendar nemško govore in pišejo. Otroci teh slovenskih Nemcev ne umejo slovenskega jezika.

Učitelji nosijo večinoma nemške pobotnice v davkarijo. Če imajo z uradi le kak posel, pišejo in govore nemško. Iz Pirkarjeve šole prišli učitelji menijo, da so posebno „kunštni“, ako narodnjake z „na zdravje“, nemškutarje pa z „guten Omt“ pozdravljajo. Vpisani so tudi v nemških „kazinah“, kjer čitajo vladi sovražne liste.

Trgovci in obrtniki iztirjujejo dolgove le po nemško, toraj tudi pri obravnavah le nemško govore. So izjeme, pa redke. Saj vidite, da vsak nemški govori in piše, čemu kriče slovenski poslanci po slovenskem uradovanji, rekel mi je okrajni sodnik. Naj pišejo in govore slovensko, gotovo bomo tudi mi (uradniki) govorili in pisali slovensko in potem mirna Bosna, pristavil je nemškutarški sodnik.

Poslali smo neki dan na vse občine našega okraja o neki zadevi nemška pisma. Opomnil sem „šefu“, da občine ne umejo tega jezika, a brezvspešno. Od 20 občin dobili smo nemški odgovor, od 10 pismo s pristavkom: „Ne umemo, pišite v slovenskem jeziku“ in od 13 občin nič odgovora. Koj je ukazal „šef“, naj pišemo na 23 občin v ravno tisti zadevi slovensko. Če bi bile vse občine pisma s pristavkom „ne razumimo“ vrnil, pisali bi dosledno vsem občinam slovensko.

Iz tega je razvidno, da se resno ne trudimo slovenskemu jeziku povsod veljavo pridobiti. Naši poslanci so nam uže mnogo ministerskih naredeb gledé ravnopravnosti našega jezika priborili, a mi se ne poslužujemo postavnih sredstev in raji nemškutarimo. To je dalo tudi ministru Conradu povod, da nas ne smatra resnim, kedar naši poslanci zahtevajo, da bi se slovenski jezik v urade in šole vpeljal.

Ni potreba toraj vedno na poslance kričati, ker poslanci ne vodijo svojih rojakov na vrvi; zato jih tudi ne morejo od navedenih neumnosti odvrčati.

Govor poslanca Hausnerja

v 271. seji zbornice poslancev 28. februarja o proračunski razpravi.

(Dalje.)

Izpeljave častitega gospoda poslanca dr. Beer-a bile so vesela in srce krepčajoča vzjema. Tako govori rečno nasprotovanje, tako mogel bi tudi govoriti sve-tujoč prijatelj, vsikakor pa nasprotovalec, kateri spoštuje svoje nasprotnike.

V mnogih točkak se jaz ne vjemam z mišljenjem gospoda poslanca dr. Beer-a, toda tega ne bom razlagal v obliki pričkanja, ampak izrazil bom to v teku svojih izpeljav, zato da se ojestrost ne bode obračala zoper gospoda poslanca dr. Beer-a. — Beli krokarji ravno se morajo odlikovati.

Zdaj še le pridem k svojemu pravemu predmetu, razpravljati mi je namen. Neizkončno obžalujem, da sem visoko zbornico do zdaj tako dolgo mudil; ni bila moja volja ampak potreba, ki me je silila na stransko pot.

Ako se hoče letošnji državni proračun soditi brez otesnenja in brez predsodkov, tedaj se še manj kot drug gospodarski ali denarni sklep sme preso-jati sam zase

*) Ljuti Germani so med drugim tudi sodnijski in vladni kancelisti. Bili so vojaki ali žandarji, toraj le „kranjsko špraho“ lomijo. Slovenci se od teh služeb radi odzivajo. Gotovo zato, ker nas ne smatrajo resnim!!

Pis.

in v svojih samostojnih obrisih, ampak treba ga je n drobno in natanko primerjati z njegovimi predniki, tu in tam tudi s proračuni držav, pred vsem pa ga je opazovati v zvezi z vsem gospodarskim stanjem naše države v zadnji dobi.

Ta gospodarski stan Avstrije kaže hladnemu, preiskovalnemu očesu, katero nima predsodkov in katero more podreti črnogledno meglo, ki pri nas obdaja vse reči in vse razmere, — precej jasno — toda vendar le zelo nepoznano podobo.

Po tem ko so vsled silnega denarnega poloma — nedoseženega do tedaj ne v velikosti ne v nasledkih, — gospodarske razmere Avstrijske pet let neprenehoma hodile rakovo pot, po tem ko se je z vsakem novem letom to razširjalo na nove polja in poprijelo nove delovne moči, po tem ko so zmeraj še nove znamenja kazale vničevanje na ljudskem premoženju, nastalo je začetkom leta 1879 neko prenehanje, katero je dve leti po tem kazalo podobo pregugavanja in pa gospodarskega protigibanja, dokler se ni leta 1881 poti priborilo odločno boljšanje, katero je preteklo leto 1882 prav nepričakovane velikosti doseglo in skoraj v vseh delih prometa veselo naglost razvijalo, tako, da danes skoraj vse mere človeškega blagostanja kažejo pojemanje pritiska in reščečo, premagajočo moč.

Skušal bom to dokazati:

Na prvem mestu ozirati se je na oddajanje domačega in na potrebo prejemanja tujega blaga. Unanje trgovinsko gibanje avstrijsko (zmiraj brez ozira na zlato in srebro), — katero se je še leta 1878. znižalo za 15 milijonov (od 1289 milijonov na 1206 milijonov), — rastle je od onega časa neprenehoma in v zadnjih dveh letih prav izdatno. — To trgovinsko gibanje znašalo je leta 1879. — 1240 milijonov, leta 1880. — 1289 milijonov, leta 1881. — 1372 milijonov in leta 1882. — 1422½ milijonov, tedaj v štirih letih zvikšanja za 216½ milijonov ali 18½ odstotkov. — Zdaj presega naše trgovinsko gibanje ono na Laškem za več kot tretjino, in skoraj doseže trgovinsko gibanje Ruske, ako se rubel računa po pravi in ne po imenski vrednosti. Nad to je avstrijsko trgovinsko gibanje večinoma aktivno (več izvažja kot uvažja) in med evropskimi velikimi državami najbolj aktivna in je zadnja leta to aktivnost popolnem ohranila, ker se je kljub preteče, od mnogih strani preživo risane krize v predeljavanju, izvažanje prirodnih pridelkov ni znižalo, tako je bilo izvažanje više memo uvažanja leta 1876.: za 11 odstotkov, leta 1877. za 19 odstotkov, leta 1878. za 18 odstotkov, leta 1879. za 22 odstotkov, leta 1880. za 10 odstotkov, leta 1881. za 14 odstotkov, in leta 1882. za 15 odstotkov. Vidimo tedaj v dveh zadnjih letih rast izvažanja memo uvažanja.

Samo Ruska ima med velikimi državami več izvažanja pa tudi le za 6 odstotkov, na Francoskem za 40 odstotkov, in na Angleškem za 42 odstotkov.

Preidimo k posredniku trgovine, k prometu na morji in na suhem. Promet za brodovi v Avstriji, kateri se po navadi in verno obžalovanjem omenja, da peša, izrekoma v primeri z drugimi srečnejimi državami, kaže take številke, da sem jih po večkrat preiskaval in z družimi primerjal, tako zelo zdele so se mi končne številke neverjetne nasproti navadnemu menenju, katere med drugimi izrekajo strokovnjaki in blizostojeci (tržanci). Številke so sledeče:

Nosilna moč v tonah (po 10.000 met. centov) vseh v avstrijske pritišja došlih in od tod odšlih brodov znašala je:

leta 1876 —	9,324.000
„ 1877 —	9,978.000
„ 1878 —	9,986.000

leta 1879 — 10,980.000

„ 1880 — 11,826.000

„ 1881 — 12,236.000

tedaj se je pomnožila v petih letih za 2,902.000 ton ali 31 odstotkov. Koj je treba dostaviti, da se je med velikimi evropskimi državami samo brodarsko gibanje Francoske v ravno tem času za več pomnožilo, namreč za 35 odstotkov, nasproti pa rusko narastlo samo za 27, laško in angleško za 24, nemško za 19 odstotkov.

Kar zadeva trgovinsko brodovje, najdemo, da se je narastlo od leta 1874. do leta 1879. za 62.500 ton (od 262.400 na 324.900 ton), tako da je bila leta 1879. poravnana vsa zguba, katera je nastala vsled odločitve Benečanskega. Zadnje dve leti res ni bilo premoženje veliko, ker znaša samo 6500 ton ali dva odstotka, — pa enako prikazen opazujemo pri trgovskem brodovju evropskih držav.

Oglejmo si promet na železnicah kateri se tudi mnogokrat razupiva in kaže da nič ne nese; pa zopet najdemo da se je od leta 1878 do 1882 število popotnikov narastlo za 15½ odstotkov, od 38,700.000 na 44,737.000, teža prevažanega blaga pa za 14¼/10 milijonov (od 50,392.000 na 57,841.000 ton) — v dohodkih pa povikšanje od 206,400.000 na 232,247.000 gold., tedaj za 12½ odstotkov.

(Dalje prihodnjič.)

Politične stvari.

Po sprejeti novi postavi za ljudske šole.

Celih štirinajst dni dolgotrajnih in ojsrih razprav potrebovalo se je, dokler je bilo sprejetih nekaj sprememb o državni postavi za ljudske šole od dne 14. maja 1869., in sprejeta je bila ta postava končno v tretjem branji dne 28. aprila popoludne ob 7 minutah po štirih z večino samo treh glasov.

Na mestu bode tedaj, da si zdaj po končanem boji nekoliko na drobno ogledamo postavo, ter vzroke hudega boja in takega izida.

Odveč bi bilo, pri tej priliki vse na drobno razpravljati, kar obsegajo 26. §§. nove postave, omenjamo tedaj samo poglobitve spremembe, katere določuje §. 11., ki določuje više število učencev, kakor stara postava, da se mora ustanoviti novo učiteljsko mesto, ker je število učencev potrebnih za novo učiteljsko moč, je s tem zdržavanje šol za občine in dežele v tisti razmeri polajšano, ne da bi za to podučevanje škodo trpelo.

Nadalje je pomenljiv §. 21., ki sicer pusti redno osemletno šolsko dolžnost, vendar pa otrokom na kmetih in pa nepremožnim v mestih in trgih dovoljuje polajšave gledé mere in pa rednega obiskovanja šol po dovršenem šestem šolskem letu.

Enake polajšave dovoljujejo se tudi celim občinam, ako občinski odbori za to prosijo.

To je prav za prav jedro postave, katero bode na kmetih zabranilo, da se stareji otroci ne bodo brez koristi gonili več v vsakdanjo šolo.

Pomenljivo je to, da je samo po sebi razumljivo, kar določuje §. 48. nove postave, namreč da mora vodja šole biti one vere, h kateri spada večina učencev dolične šole.

Zoper ta §. obračali so se v razpravi najhujši napadi one stranke, kateri je poglobitno načelo, vsakovrstne verne in brezverce tako premešavati, da se tako posebno pri nježni mladini najlože dá širiti brezverstvo in to z orjaškimi koraki med šolsko mladino vse države.